

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR**SEDAT HASPOLAT BAŞVURUSU (2)**

Başvuru Numarası : 2020/22495
Karar Tarihi : 15/6/2021

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Hicabi DURSUN
Muammer TOPAL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
İrfan FİDAN

Raportör : Ayhan KILIÇ
Başvurucu : Sedat HASPOLAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; Anayasa Mahkemesinin mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin kararı üzerine yapılan yeniden yargılamada ihlal kararına uygun karar verilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının, istinaf incelemesinin duruşmasız olarak yapılması, istinaf mahkemesi kararının kesin olarak verilmesi ve yargılananın uzun sürmesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/7/2020 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Anayasa Mahkemesinin *Sedat Haspolat* (B. No: 2014/12849, 20/7/2017) kararına göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Olayın Arka Planı

9. Başvurucu 1946 doğumlu olup İstanbul'da ikamet etmektedir. Başvurucu, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlarda öğretmen olarak görev yapmıştır. Başvurucu aynı zamanda öğretmenlik görevinden arta kalan zamanlarında serbest avukatlık faaliyetinde bulunmuştur.

10. Başvurucu, Emekli Sandığı yanında 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 86. maddesinde düzenlenen topluluk sigortasına tabi olmuş ve 1/1/1980 ile 29/5/2001 tarihleri arasında avukatlık hizmetlerinden dolayı topluluk sigortasına toplam 7.608 iş günü karşılığı prim ödemiştir. Başvurucu, öğretmenlikten 15/9/1994 tarihinde emekli olmuş ve bu tarihten itibaren Emekli Sandığı tarafından başvurucuya emeklilik aylığı bağlanmıştır. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından başvurucuya 506 sayılı Kanun'un 86. maddesi uyarınca 1/8/2002 tarihinden itibaren topluluk sigortası kapsamında yaşlılık aylığı ödenmeye başlanmıştır.

11. Emekli Sandığı ile yapılan yazışmalar sonucunda başvurucunun 1/1/1967-1/7/1967 ve 1/1/1970-15/9/1994 tarihleri arasında Emekli Sandığına tabi hizmetlerinin olduğu, 15/9/1994 tarihinden itibaren de Emekli Sandığı tarafından kendisine emeklilik aylığı bağlandığı anlaşılmıştır.

12. SGK İstanbul İl Müdürlüğü'nün (İl Müdürlüğü) 31/3/2008 tarihli işlemiyle 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 188. maddesine atıfta bulunularak başvurucunun aynı zamanda Emekli Sandığından da yararlandığı gerekçesiyle topluluk sigortası kapsamındaki yaşlılık aylığı ödemeleri durdurulmuştur. Aynı işlemde 1/8/2002 ile 21/4/2008 tarihleri arasında ödenen toplam 33.096,12 TL'lik yaşlılık aylığının 1/1/1980 ile 29/5/2001 tarihleri arasında ödenen primler mahsup edildikten sonra kalan kısmının tahsilinin sağlanması için gereken işlemlerin yapılması istenmiştir. İl Müdürlüğü'nün 31/3/2008 tarihli başka bir yazısıyla başvurucudan -33.096,12 TL borcu ödemek üzere- en kısa zamanda İl Müdürlüğüne müracaatı istenmiştir.

B. Yaşlılık Aylığının Kesilmesi ile Geçmişe Yönelik Borç Çıkarılmasına İlişkin İşleme Karşı Açılan Davalar

13. Yaşlılık aylığının kesilmesi ve geçmişe yönelik olarak 33.096,12 TL borç çıkarılmasına ilişkin 31/3/2008 tarihli işlemin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle başvurucu tarafından İstanbul 8. İdare Mahkemesinde iptal davası açılmıştır. Anılan Mahkemenin 14/7/2008 tarihli kararıyla davanın görev yönünden reddine karar verilmiştir. Bu karara karşı yapılan temyiz istemi, Danıştay Onbirinci Dairesinin 22/4/2009 tarihli kararıyla reddedilerek karar onanmıştır.

14. Başvurucu 12/8/2008 tarihinde aynı işleme karşı İstanbul 7. İş Mahkemesinde de dava açmıştır. Başvurucu, dava dilekçesinde emekli aylıklarının ödenen primlerin neması niteliğinde olduğunu ve kesilemeyeceğini ileri sürülmüştür. Anılan Mahkemece 16/12/2009 tarihinde dava reddedilmiştir. Kararda, 1136 sayılı Kanun'un 188. maddesi uyarınca Emekli Sandığına tabi olarak çalışıldığı sürelerde yatırılan topluluk sigortası primlerinin geçerli olmadığı ve ayrıca Emekli Sandığına tabi olarak emekli olunduktan sonra topluluk sigortasına tabi olunmasının mümkün olmadığı gerekçelerine dayanılmıştır. Değinen karar, Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin (Daire) 13/5/2010 tarihli kararıyla onanmıştır.

C. Başvurucu Aleyhine Başlatılan İcra Takibi ve Açılan İtiraz İptali Davası

15. İl Müdürlüğü tarafından 1/6/2009 tarihinde Şişli 2. İcra Müdürlüğünde başvurucu aleyhine 33.096,12 TL anapara, 1.060,85 TL de faiz olmak üzere toplam 34.157,01 TL'nin tahsili amacıyla icra takibi başlatılmıştır. Başvurucunun itirazıyla takibin durması üzerine İl Müdürlüğü 29/7/2009 tarihinde İstanbul 8. İş Mahkemesinde (İş Mahkemesi) itirazın iptali davası açmıştır. Başvurucu, karşı dava açarak emeklilik için ödediği primlerin en yüksek banka mevduat faizi uygulanmak suretiyle iadesi isteminde bulunmuştur.

16. İş Mahkemesince bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. Bilirkişi raporuna, yaşlılık aylığının kesilmesine ve geçmişe yönelik borç çıkarılmasına ilişkin işleme karşı açılan davada davanın reddine ilişkin olarak İş Mahkemesince verilen kararın Dairenin 13/5/2010 tarihli kararıyla onanarak kesinleştiği işlenmiştir. Raporda ayrıca 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 96. ve devamı maddelerinin olayda uygulanacağını Yargıtay tarafından da kabul edildiği ve bu nedenle somut olaya ilişkin değerlendirmenin bu mevzuata göre yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Raporda, başvurucunun çifte sigortalılık durumunu bilmesi nedeniyle anılan 96. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca geriye yönelik on yıllık ödemelerin tahsilinin mümkün olduğu ve dolayısıyla 6/11/1998 tarihinden sonra yapılan tüm ödemelerin iadesinin istenebileceği görüşü açıklanmıştır. Bilirkişi raporunda, idarenin 6/11/2008 tarihli yazıyla durumdan haberdar olduğu kabul edilerek 1/6/2009 tarihinde başlatılan icra takibinin bir yıllık zaman aşımı süresi içinde olduğu savunulmuştur. Raporda son olarak başvurucu tarafından yatırılan primler 28,04 TL., bunlara işleyen faiz ise 144,75 TL olarak hesaplanmıştır.

17. İş Mahkemesince 22/5/2013 tarihli kararla İl Müdürlüğü tarafından açılan dava kabul edilerek itirazın iptaline ve takibin devamına karar verilmiş, başvurucunun karşı davası da kısmen kabul edilmiştir. Kararın gerekçesinde idari işleme karşı açılan davanın İstanbul 7. İş Mahkemesinin 16/12/2009 tarihli kararıyla reddedildiği ve bu kararın Daire tarafından onanarak kesinleştiği belirtilmiştir. Gerekçede ayrıca idarenin 6/11/2008 tarihinde çifte sigortalılık durumundan haberdar olması üzerine bir yıl içinde takibat başlatıldığı ifade edilmiştir. Gerekçenin devamında 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca geriye dönük on yıllık yersiz ödemelerin iadesi yoluna gidilmesinin mümkün olduğu açıklanmıştır. İş Mahkemesi kararında, başvurucu tarafından ödenen topluluk sigortası primlerinin Emekli Sandığı ile çıkışan döneme isabet eden bölümünün iadesi gerektiği belirtilerek bilirkişi tarafından hesaplanan 28,04 TL anapara ve 144,75 TL faiz olmak üzere toplam 172,79 TL'nin başvurucuya ödenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

18. Başvurucu 22/8/2013 tarihli dilekçe ile bu kararı temyiz etmiştir. Temyiz dilekçesinde, işlemin tesis edildiği tarihte yürürlükte bulunun 506 sayılı Kanun'un 84. maddesinin son fıkrası hükmünün uygulanması gerektiğini savunmuştur. Dilekçede başvurucu, anılan hüküm uyarınca yersiz ödenen yaşlılık aylıklarının iadesinin istenmesinin mümkün olmadığını ifade etmiş; davacı idarenin bu hüküm yerine işlemin tesis edildiği tarihten sonra 1/10/2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Kanun hükümlerini uyguladığını belirtmiştir. Temyiz dilekçesinde ayrıca 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 72. maddesinin yedinci fıkrası gereğince icra takibinin alacağın öğrenilmesinden itibaren bir yıl içinde başlatılması gerekirken 1/6/2009 tarihinde başlatılmış olması nedeniyle hak düşürücü sürenin geçtiğini ileri sürmüştür. Başvurucu son olarak ödenen primlerin güncellenerek iadesi gerektiğini vurgulamıştır. Dairenin 26/5/2014 tarihli kararıyla karar onanmıştır.

D. Anayasa Mahkemesine Yapılan Bireysel Başvuru

19. Başvurucu 1/8/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Bireysel başvuru formunda; topluluk sigortası kapsamında ödenen aylıklık aylığın kesilmesi ve önceden ödenenlerin de iadesi yolunda işlem tesis edilmesi, bu işlem üzerine topluluk sigortasına ödenen primlerin iadesi istemiyle açılan davada iadesine hükmedilen primlerin güncellenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialar ileri sürmüştür. Başvuru dilekçesinde ayrıca 63.334 TL'ye ulaşan iade borcu nedeniyle taşınmazının ve aracının haczedildiğini belirtmiştir.

20. Anayasa Mahkemesi 20/7/2017 tarihinde başvuruyu karara bağlamıştır. Anılan kararda, başvuru zaman zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Başvurucunun avukatlık faaliyeti kapsamında topluluk sigortasına ödediği 7.608 iş günü karşılığı primin güncellenmemesine yönelik şikâyetinin ise bu iddianın ilk kez temiz aşamasında ileri sürülmesi sebebiyle başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araç ve ev hazine yönelik şikâyet de temellendirilemediği gerekçesiyle kabul edilemez bulunmuştur.

21. Anayasa Mahkemesi son olarak, ödenen aylıklık aylıklarının iadesi istemiyle ilgili şikâyeti incelemiştir. Anılan kararda aylıklık aylıklarının başvuru zamanında mevcut mal varlığı hâline geldiği ve bunların iadesi yolunda işlem tesis edilmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna ulaşılmıştır (*Sedat Haspolat*, §§ 64-65), müdahalenin mülkiyetin kullanılmasının düzenlenmesi şeklindeki üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerektiğini değerlendirmiştir (*Sedat Haspolat*, §§ 66-70). Anayasa Mahkemesi bundan sonraki aşamada müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığını incelemiştir. Derece mahkemelerinin geçmiş dönemde yapılan ödemelerin iadesine ilişkin 31/3/2008 tarihli işlemin yasal dayanağı olarak 1/10/2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendini gösterdiklerini gözeterek Anayasa Mahkemesi, müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır (*Sedat Haspolat*, §§ 74-78).

22. Anayasa Mahkemesi, müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı hususunda inceleme yapılırken Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin ve bu bağlamda kanunların geriye yürümezliği ilkesinin de gözetilmesinde bulunulması gerektiğine dikkat çekmiştir (*Sedat Haspolat*, § 75). Anayasa Mahkemesi kişilere yükümlülük yükleyen bir kanun hükmünün yürürlüğe girdiği tarihten önceki dönemde tesis edilen idari işlemlere uygulanmasının geriye yürütme mahiyeti taşıdığına vurgu yapmış, kanunların hukuk devletinin temel güvencelerinden biri olan geriye yürümezlik ilkesini zedeleyecek biçimde uygulanması suretiyle mülkiyet hakkına müdahalede bulunulmasının kanunilik güvencesinin ihlali sonucunu doğurabileceğine işaret etmiştir (*Sedat Haspolat*, § 77).

23. İdari işlemin tesis edildiği tarihte 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin yürürlükte olmadığını hatırlatan Anayasa Mahkemesi 1/10/2008 tarihinde yürürlüğe giren söz konusu hükmün 31/3/2008 tarihinde tesis edilen idari işlemin yasal dayanağını teşkil etmesinin mümkün olmadığını belirtmiş, idare veya derece mahkemelerince başkaca bir yasal dayanağın da gösterilmediğinin altını çizerek başvurucuya ödenen aylıklık aylıklarının iadesinin istenmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşmıştır (*Sedat Haspolat*, § 78).

Müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığını tespit eden Anayasa Mahkemesi, ölçütlülük ilkesi yönünden ayrıca bir denetim yapmamıştır (*Sedat Haspolat*, § 80).

E. İhlal Kararından Sonraki Süreç

24. İhlal kararı sonrasında İş Mahkemesince yeniden yargılama yapılmıştır. İş Mahkemesi 6/12/2017 tarihli kararıyla başvurucunun itirazının iptali ve takibin devamı şeklindeki önceki hükmü onamıştır.

25. Kararın gerekçesinde 506 sayılı Kanun'un 121. maddesi metnine yer verildikten sonra 5510 sayılı Kanun'la anılan hükmün yürürlükten kaldırıldığı ve yersiz ödemelerin iadesi konusunun 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinde düzenlendiği hatırlatılmıştır. Kararda Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/6/2011 tarihli ve E.2011/21-362, K.2011/409 sayılı kararına atıfla kanunların geriye yürümesi konusunda mevzuatta genel bir düzenleme bulunmadığı, ilke olarak her kanunun yürürlüğe girdiği andan itibaren derhâl hukuksal sonuçlar doğurmaya başlayacağı, sosyal güvenlik hukukunun kamu düzenini ilgilendirmesi nedeniyle bu alandaki kanunların yürürlüğe girdiği andan itibaren derhâl hukuki sonuçlar doğuracağı belirtilmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına yollama yapan İş Mahkemesine göre 506 sayılı Kanun'un 121. maddesi yersiz ödemelerin kayıtsız şartsız iadesini öngördüğü hâlde 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi hak sahibinin iyi niyetli olması ile kötü niyetli olmasına göre ayırım yapmıştır. Dolayısıyla 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi 506 sayılı Kanun'un 121. maddesine nazaran lehe bir düzenleme niteliğindedir. Sosyal güvenlik hukukunun kamu düzenini ilgilendiren niteliği karşısında 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi hükmünün devam etmekte olan uyumsuzluklara da uygulanması gerekir. 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesi sebepsiz zenginleşme konusuna ilişkin özel bir düzenleme niteliğindedir, bu nedenle 22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 63. maddesi hükmüne nazaran uygulama önceliği vardır.

26. İş Mahkemesi, avukat olan başvurucunun topluluk sigortası primi ödemediğini ve bunun çifte sigortalılık durumuna girebileceğini bilebilecek durumda olduğunu kabul etmiş ve 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre geriye doğru on yıllık süre ile sınırlı olarak yersiz ödemeleri iade sorumluluğunun bulunduğunu ifade etmiştir. İş Mahkemesi ayrıca 5510 sayılı Kanun'un uygulanamayacağı kabul edilse dahi idari işlem tarihinde yürürlükte bulunan 506 sayılı Kanun'un 121. maddesi kapsamında davalıdan aylıklı aylıklarının iadesinin istenmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir.

27. Başvurucu bu karara karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde önceki aşamalarda ileri sürülen iddiaları tekrarlamakla birlikte Anayasa Mahkemesi kararının yok sayıldığını ifade etmiştir. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, kararın temyiz değil istinaf kanun yoluna tabi olduğu gerekçesiyle başvurunun İstanbul Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine 13/12/2018 tarihinde karar vermiştir.

28. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 34. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 25/12/2019 tarihli kararıyla istinaf istemini esastan kesin olarak reddetmiştir. Bununla birlikte Bölge Adliye Mahkemesi ilk derece mahkemesininkinden farklı bir gerekçeye yer vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesi kararının ilgili kısmında özetle şunlar ifade edilmiştir:

i. Değerlendirilmesi gereken öncelikli mesele mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığıdır. Nitekim Anayasa

Mahkemesi kararında da müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

ii. Davanın yasal dayanağını oluşturan 506 sayılı Kanun'un 121. maddesinin ikinci fıkrasında; yanlış ve yersiz ödendiği anlaşılan her türlü gelir, aylık ve sigorta yardımlarının 84. maddenin son fıkrası saklı kalmak kaydıyla ilgililerin sonraki her çeşit istihkaklarından kesilmek suretiyle geri alınacağı, 84. maddesinde ise yanlış ve yersiz olarak alınmış olduğu anlaşılan primlerin alındıkları tarihlerden on yıl geçmemiş ise hisseleri oranında işverenlere ve sigortalılara geri verileceği, primleri geri verilenlere hastalık, analık, mahullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından yapılmakta olan yardımlar ile verilmekte olan ödenek ve aylıkların -ilgililer bu sebeple gerekli yardım tahsis ve ödeme şartlarını yitirmiş olurlarsa- durdurulacağı, şu kadar ki daha önce sağlanan yardımlara ait giderlerin ilgililerden geri alınmayacağı hükme bağlanmıştır.

iii. 1136 sayılı Kanun'un 188. maddesi gereğince topluluk sigortasından yararlanması ve ayrıca 506 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olması yasal olarak mümkün bulunmayan davacının sigortalılığının ve yaşlılık aylığının iptaline yönelik kurum işlemi kanuna uygun bulunduğundan kurum tarafından davacıya yapılan yaşlılık aylığına ilişkin ödemelerin yasal dayanağı kalmamış, ödemeler yersiz ödeme niteliği kazanmıştır. Yersiz ödemelerin geri alınması ise 506 sayılı Kanun'un 121. maddesinde düzenlenmiş olup başvurucudan geri ödenmesinin talep edilmesinde hukuka aykırılık bulunmamaktadır.

iv. Aynı Kanun'un 84. maddesindeki "Şu kadar ki, daha önce sağlanan yardımlara ait giderler ilgililerden geri alınmaz." düzenlemesi ise yalnızca iyi niyetli sigortalıları kapsamaktadır. Buna göre sigortalı; sahte belgeler sunarak, sigortalı olamayacağını bilebilecek durumda olduğu hâldede kurumu yanıltmak veya gerçek durumunu gizleyerek buna ilişkin bilgi ve belgeleri saklamak suretiyle sigortalı niteliği kazanmış ve sigorta yardımlarından yararlanmışsa yersiz ödemelerin iadesi mümkündür. Anılan hüküm yersiz ödemenin kurumun hatalı işlem ve eylemlerinden kaynaklandığı, diğer bir deyişle yersiz ödemeye sigortalının neden olmadığı durumlarda uygulanabilir. Bu düzenlemenin 818 sayılı Kanun'daki karşılığı 63. maddedir. Dolayısıyla iyi niyetli sigortalının iade yükümlülüğünün bulunmadığının kabulü gerekir.

v. Avukatlık mesleğinin icra eden başvurucu 1136 sayılı Kanun'un 188. maddesindeki düzenlemeyi ve çifte sigortalılığın hukuken mümkün bulunmadığını bilebilecek durumda olduğu gibi topluluk sigortasına girişte ve aylık talebi sırasında 5434 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olduğuna ve yaşlılık aylığı aldığına dair bilgi vermediğinden başvurucunun iyi niyetli olarak kabulü mümkün değildir. Bir kimsenin kendi kusurundan yararlanması evrensel hukuk ilkelerine de aykırıdır. Bu nedenle de başvurucunun 506 sayılı Kanun'un 84. maddesinin son cümlesinden ve 818 sayılı Kanun'un 63. maddesinden yararlandırılması mümkün değildir. Hâl böyle olunca Anayasa Mahkemesi kararında belirtilen mülkiyet hakkına müdahalenin kanunilik unsurundaki yoksunluk, yargılamanın iadesi talebinin konusu kararın onanmasına dair ilk derece mahkemesi kararı ile giderilmiştir.

29. Nihai karar 13/7/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 27/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

30. 506 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte bulunan 84. maddesi şöyledir:

"Yanlış ve yersiz olarak alınmış olduğu anlaşılan primler, alındıkları tarihlerden on yıl geçmemiş ise, hisseleri oranında işverenlere ve sigortalulara geri verilir.

İşverenlere geri verilecek primler için Kurumca kanuni faiz de ödenir. Bu faiz, primin Kuruma yatırıldığı tarihi takibeden aybaşından iadentın yapıldığı ayın başına kadar geçen süre için hesaplanır.

Primleri geri verilenlere, primleri iptal edilen çalışmaları dolayısıyla, Kurumca iş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortasından yapılmakta olan yardım ve ödemeler durdurulur. Hastalık, Analık, Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortalarından yapılmakta olan yardımlar ile verilmekte olan ödenek ve aylıklar ise, ilgililer bu sebeple gerekli yardım, tahsis ve ödeme şartlarını yitirmiş olurlarsa durdurulur. Şu kadar ki, daha önce sağlanan yardımlara ait giderler ilgililerden geri alınmaz."

31. 506 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte bulunan 121. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Ancak, yanlış ve yersiz ödendiği anlaşılan her türlü gelir, aylık ve sigorta yardımları 84 üncü maddenin son fıkrası saklı kalmak kaydıyla, ilgililerin sonraki her çeşit istihkaklarından kesilmek suretiyle geri alınır. Kurumun genel hükümlere göre takip hakkı saklıdır."

32. 1136 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte bulunan 186. maddesi şöyledir:

"188 inci maddede yazılı olanlar dışında kalan avukatların 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 86 ncı maddesinde gösterilen 'Topluluk Sigortasına' girmeleri zorunludur. Ancak, bu zorunluluk (Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası) bakımından olup, (İş kazaları ve meslek hastalıkları), (Hastalık) ve (Analık) sigortalarına girmek avukatın isteğine bağlıdır.

Topluluk Sigortasına tabi olan avukatlar hakkında bu kanundaki özel hükümlere aykırı olmamak kaydı ile, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile 05/01/1961 gün ve 228 sayılı Kanun ve bu kanunların ek ve tadilleri hükümleri uygulanır."

33. 1136 sayılı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte bulunan 188. maddesi şöyledir:

"Emekliliğe tabi bir görevde çalışmakta olanlar, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamına girenler (Aynı kanunun 85 inci maddesindeki isteğe bağlı sigortadan faydalananlar dahil), geçici 2 ncı maddedeki borçlanmak haktan faydalananlar ile T.C. Emekli Sandığından emeklilik veya malullük aylığı almakta olan yahut 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre yaşlılık veya malullük sigortasından faydalanan bulunanlar ve aynı kanunun geçici 20 ncı maddesindeki şartlara uygun olarak faaliyette bulunan sandıklara tabi bulunan veya bu sandıklardan faydalanan olanlar 186 ncı madde uyarınca topluluk sigortasına giremezler.

Avukatın yukarıki fıkraya göre topluluk sigortasına girememesi, avukatlık meslekinin icrasına engel teşkil etmez."

34. 5510 sayılı Kanun'un 1/10/2008 tarihinde yürürlüğe giren 96. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kurumca işverenlere, sigortalılara, isteğe bağlı sigortalılara gelir veya aylık almakta olanlara ve bunların hak sahiplerine, genel sağlık sigortalılarına ve bunların bakanlıkla yükümlü olduğu kişilere, fazla veya yersiz olarak yapıldığı tespit edilen bu Kanun kapsamındaki her türlü ödemeler;

a) Kasıtlı veya kusurlu davranışlarından doğmuşsa, hatalı işlemin tespit tarihinden geriye doğru en fazla on yıllık sürede yapılan ödemeler, bu ödemelerin yapıldığı tarihlerden,

...

itibaren hesaplanacak olan kamuni fatzi ile birlikte, ilgililerin Kurumdan alacağı varsa bu alacaklarından mahsup edilir, alacakları yoksa genel hükümlere göre geri alınır."

B. Uluslararası Hukuk

35. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamındaki davalara genel olarak uygulanan ilkelerin ve özellikle anılan maddenin mülk edinme hakkını korumadığı biçimindeki ilkenin sosyal güvenlik ödemeleri ve sosyal yardımlar yönünden de geçerli olduğunu belirtmektedir. AİHM, bu hükmün Sözleşmeciler devletlerin herhangi bir sosyal güvenlik planını uygulayıp uygulamayacağını ya da bu planlar çerçevesinde kişilere ne tür menfaatlerin sağlanacağını ve bunların miktarının ne kadar olacağını belirlenmesi hususundaki serbestisine sınırlama getirmediğini vurgulamaktadır. Ancak AİHM'e göre Sözleşmeciler devletlerin -ister önceden kişilerin katkı yapma şartına bağlı olsun ister olmasın- sosyal yardım ödemesi yapılmasını öngören yasal bir düzenlemenin bulunması durumunda bu düzenlemenin ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamına giren mülkiyete ilişkin bir menfaat doğurduğu kabul edilmelidir (*Moskal/Polonya*, B. No: 10373/05, 15/9/2009, § 38).

36. AİHM, modern demokratik devletlerde birçok bireyin yaşamını sürdürebilmek için hayatlarının tamamında ya da bir bölümünde sosyal güvenlik ve sosyal yardım ödemelerine bağımlı olduğunu belirtmektedir. AİHM, birçok hukuk sisteminin bu bireylerin belli bir derecede belirlilik ve güvenliğe ihtiyaç duyduklarını kabul ederek onlara birtakım imkânlar sağladığını ve bu çerçevede -öngörülen bazı koşulların yerine getirilmesi şartıyla- bu bireylere çeşitli ödemeler yapılması yolunda düzenlemelere yer verdiğini hatırlatmaktadır. AİHM'e göre bireylerin iç hukuka göre sosyal yardım alma hakkının bulunduğu durumlarda bu ekonomik menfaatler ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamına girer (*Moskal/Polonya*, § 39).

37. AİHM'e göre bir ekonomik menfaatin sonradan ortadan kaldırılması, olayın somut koşulları çerçevesinde tek başına o ekonomik menfaatin en azından ortadan kaldırıldığı ana kadar ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi kapsamında mülk olarak görülmesini engellemez. Öte yandan tartışma konusu ekonomik menfaate hak kazanmanın şarta bağlandığı durumlarda koşulun yerine getirilmemesi sonucu kaybedilen hakkın ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi anlamında mülk olarak değerlendirilmesi mümkün değildir (*Moskal/Polonya*, § 40).

38. AİHM, sosyal adaletin önemine dikkat çekmekle birlikte bunun kural olarak kamu otoritelerinin -ihmallерinden kaynaklananlar da dâhil olmak üzere- hatalı işlemlerini

geri almasına engel teşkil etmeyeceğinin altını çizmektedir. AİHM'e göre aksi karara varılması, haksız zenginleşme yasağına aykırılık oluşturur. Bu durum aynı zamanda sosyal güvenlik sistemine katkı payı ödeyen ve özellikle katkı payı ödedikleri hâlde kanuni koşulları taşımamaları nedeniyle bundan yararlanamayan diğer bireylere haksızlık oluşturur. Son olarak bu, sınırlı kamu kaynaklarının kamu yararına uygun olmayan alanlara harcanması sonucunu doğurur (*Moskal/Polonya*, § 73).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

39. Mahkemenin 15/6/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği dđşünlüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

40. Başvurucu;

i. Yaşlılık aylığı ödemelerinin 7.608 iş günü prim karşılığında yapıldığını ve dolayısıyla yersiz olmadığını ifade etmektedir. Hakkın geçmişe ilişkin boyutuna dokunulamayacağını Danıştayın yerleşik içtihadı gereği olduğunu belirtmektedir. Kısmi zamanlı olarak avukatlık işini yaparak ve prim ödeyerek yaşlılık aylığı alma hakkı elde ettiği hâlde bunların geri istenmesinin hukuka ve Anayasa'ya aykırı olduğunu savunmakta, mülkiyet hakkını ihlal ettiğini belirtmektedir. Derece mahkemeleri Anayasa Mahkemesi kararına uymadıklarından Anayasa'nın 138. ve 153. maddelerinin ihlal edildiğini ifade etmektedir.

ii. Yaşlılık aylığının kesilmesinin haksız olduğunu ileri sürmektedir. Emekli aylığı iptal edildiği hâlde ödediği primlerin güncellenmeden iade edildiğinden ve bu sebeple kurumun sebepsiz zenginleştiğinden yakınmaktadır.

41. Bakanlık görüşünde;

i. İş Mahkemesi ve Bölge Adliye Mahkemesinin yeniden yargılama üzerine verdikleri kararlarda işlemin kanuni dayanağını irdeledikleri belirtilmiştir.

ii. İlgili mevzuat hükümleri gözetildiğinde başvurucunun 5434 sayılı Kanun'a tabi Emekli Sandığı iştirakçisi olduğu dönemde avukatlık faaliyeti nedeniyle 506 sayılı Kanun'un 86. maddesi uyarınca topluluk sigortasına tabi olmasına ve Emekli Sandığı emeklisi olduğu dönemde de avukatlık faaliyetine ait hizmetlerinin uzun vadeli sigorta kolları bakımından hizmet olarak değerlendirilmesine imkân bulunmadığı ifade edilmiştir. Başvurucuya yersiz ödenen aylıkların borç çıkarıldığı tarihte 506 sayılı Kanun hükümlerinin yürürlükte olduğu, dolayısıyla kurumca yapılan yersiz ödemelerin iadesine esas maddenin 506 sayılı Kanun'un 121. maddesi olduğu vurgulanmıştır.

iii. Başvurucunun somut uyuşmazlığa 506 sayılı Kanun'un 84. maddesinin son fıkrasının uygulanmasına ilişkin talebiyle ilgili olarak ise maddenin son fıkrasının ikinci cümlesinde "*hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından yapılmakta olan yardımlar*" ile "*verilmekte olan ödenek ve aylıklar*" şeklinde ayrım

yapıldığına dikkat çekilmiş, bunlardan sadece yardımlara ait giderlerin geri alınmayacağına belirtildiği görülmüştür. Bu durumda aylıkların geri alınmayacağına ilişkin bir düzenlemenin yer almadığı gözönünde bulundurulduğunda başvurucuya yersiz ödenen emekli aylığının iadesine ilişkin işlemin kanuni dayanağının bulunduğu ve yeniden yargılama sürecinde derece mahkemeleri tarafından bu hususun etraflıca değerlendirildiği kaydedilmiştir.

iv. Yargıtayın yerleşik kararlarında sosyal güvenlik sisteminde çifte sigortalılığın mümkün olmadığı ve zorunlu sigortalılıkların çakışması hâlinde önceden başlayıp devam eden sigortalılığın asıl ve geçerli sigortalılık olduğunun kabul edildiği hatırlanmıştır. Başvurucuya yersiz ödenen emekli aylığının iadesine ilişkin işlemin sınırlı kamu kaynaklarının kamu yararına uygun kullanılması gerekliliği karşısında meşru amaç taşıdığı kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

v. Başvurucunun topluluk sigortası kapsamında ödemiş olduğu primlerin yersiz ödeme nedeniyle iadesi istenen tutardan mahsup edildiği ve Emekli Sandığından aylık almaya devam ettiği vurgulanarak topluluk sigortası kapsamında başvurucuya yersiz ödenen emekli aylığının iadesine ilişkin işlemin başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yükleyip yüklenmediği değerlendirilirken bunun gözönünde bulundurulması önerilmiştir.

42. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

43. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "*Mülkiyet hakkı*" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

44. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, topluluk sigortası kapsamında yapılan ödemelerin geri istenmesine yönelik olduğundan bu şikâyetin mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

45. Başvurucu yaşlılık aylığının kesilmesinin haksız olduğundan ve primlerin güncellenmeden iade edildiğinden da yakınmakta ise de *Sedat Haspolat* kararında bu şikâyetler incelenip kabul edilemez bulunduğundan (*Sedat Haspolat*, §§ 41-52) bunlara yönelik ayrıca bir inceleme yapılmayacaktır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

46. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

47. *Sedat Haspolat* kararında yaşlılık aylıklarının başvurucuya ödenmekle mevcut mal varlığı hâline geldiği kabul edilmiştir (*Sedat Haspolat*, § 64).

ii. Müdahalenin Varlığı ve Türü

48. Başvurucuya ödenmek suretiyle başvurunun mevcut mal varlığına dâhil olan yaşlılık aylıklarının iadesi yolunda işlem tesis edilmesi mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir (*Sedat Haspolat*, § 65). Yaşlılık aylıklarının iadesinin istenmesi suretiyle başvurunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkiyetin kullanılmasının düzenlenmesi şeklindeki üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (*Sedat Haspolat*, § 70).

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

49. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılacağı öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

50. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

51. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun düşebilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

(1) Kanunilik

52. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında, mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlandırılacağı belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesi de *hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlandırılacağı*ni temel bir ilke olarak benimsemiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır (*Ford Motor Company*, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

53. Anayasa Mahkemesi 20/7/2017 tarihli kararıyla derece mahkemelerinin geçmiş dönemde yapılan ödemelerin iadesine ilişkin 31/3/2008 tarihli işlemin yasal dayanağı olarak 1/10/2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendini gösterdiklerini gözeterek müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. İdari işlemin tesis edildiği tarihte 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin yürürlükte olmadığını hatırlatan Anayasa Mahkemesi 1/10/2008 tarihinde yürürlüğe giren söz konusu hükmün 31/3/2008 tarihinde tesis edilen idari işlemin yasal dayanağını teşkil etmesinin mümkün olmadığını belirtmiş, idare veya derece mahkemelerince başkaca bir yasal dayanağın da gösterilmediğinin altını çizerek başvurucuya ödenen aylıklık aylıklarının iadesinin istenmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşmıştır (*Sedat Haspolat*, § 78).

54. Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmemesi daha önce verilen ihlalin devam ettiği anlamına gelir. Bu bakımdan Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmediğine ilişkin iddiaları incelemek de bireysel başvuruları incelemeye yetkili olan Anayasa Mahkemesinin görev alanına girer (*Şahin Alpay (3)*, B. No: 2018/10327, 3/12/2020, § 39; *Aliğül Alkaya ve diğerleri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019), § 52). Bu sebeple eldeki başvuruda Anayasa Mahkemesince kanunilik unsuru yönünden yapılacak inceleme, daha önce verilen ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediğinin ve bu kapsamda başvurucunun anayasal haklarının ihlal edilip edilmediğinin tespitiyle sınırlı olacaktır (*Süddüka Dülke ve diğerleri*, B. No: 2013/2750, 17/2/2016, § 70; *Mehmet Ali Ayhan (2)*, B. No: 2016/7967, 22/7/2020, § 54; *Aliğül Alkaya ve diğerleri (2)*, § 52).

55. İş Mahkemesi yeniden yargılama sonucu verdiği 6/12/2017 tarihli kararıyla önceki kararındaki -başvurucunun itirazının iptali ve takibin devamı şeklindeki- bdkmü onamıştır. İş Mahkemesi Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararına da atıfta bulunarak 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin yersiz olarak başvurucuya yapılan ödemelerin iadesinin yasal dayanağını oluşturabileceğini belirtmiştir. İş Mahkemesi sosyal güvenlik hukukunun kamu düzenini ilgilendirmesi nedeniyle bu alandaki kanunların yürürlüğe girdiği andan itibaren uygulanacağını ifade etmiştir. İş Mahkemesi avukat olan başvurucunun topluluk sigortası primi ödemediğini ve bunun çift sigortalılık durumuna girebileceğini bilebilecek durumda olduğunu kabul etmiş, 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre geriye doğru on yıllık süre ile sınırlı olarak yersiz ödemeleri iade sorumluluğunun bulunduğunu ifade etmiştir. İş Mahkemesi ayrıca 5510 sayılı Kanun'un uygulanamayacağı kabul edilse dahi idari işlem tarihinde yürürlükte bulunan 506 sayılı Kanun'un 121. maddesi kapsamında davalıdan aylıklık aylıklarının iadesinin istenmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir.

56. Anayasa Mahkemesinin 20/7/2017 tarihli ihlal kararının derece mahkemelerinde görülen davanın başvurucu lehine sonuçlandırılması gerektiği anlamına gelmediği not edilmelidir. Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerince uyumsuzluğun çözümlenmesinde esas alınan hükmün işlem tarihinden sonra yürürlüğe girdiğine işaret etmiş ve bireylerin durumunu ağırlaştırıcı yükümlülük doğurucu hükümlerin geçmişe yürütülmesinin hukuk devleti ilkesine aykırı olacağını tespit ederek 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin başvurucu aleyhine tesis edilen idari işlemin kanuni dayanağı olarak kabul edilmesinin müdahaleyi kanuni dayanaktan yoksun bırakacağını ifade etmiştir. Dolayısıyla 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin başvuruya konu müdahalenin kanuni dayanağını oluşturamayacağı Anayasa Mahkemesi kararıyla tespit edilmiş ve kesinliğe kavuşturulmuştur.

57. İlk derece mahkemesinin 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin işlemin kanuni dayanağını oluşturduğu sonucuna ulaşmasının Anayasa Mahkemesinin yaptığı tespit ve kurduğu hükümlerle açık bir çelişki oluşturduğu belirtilmelidir. Kuşkusuz derece mahkemelerinin yeniden yapılacak yargılamada işlemin doğru kanuni dayanağını tespit etmelerinin önünde bir engel bulunmamaktadır. Nitekim ihlal kararında başvuruya konu kararlarda gösterilen hükümlerle sınırlı bir değerlendirme yapılmıştır. Ancak somut olayda İş Mahkemesi Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararına da atıfla bilinçli bir biçimde Anayasa Mahkemesinden farklı bir sonuca varmıştır.

58. Derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararını yerine getirme hususunda takdir yetkilerinin bulunmadığı bilinmelidir. Bu bağlamda derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararını etkisiz kılaacak ve ihlal kararı verilmesini anlamsız hâle getirecek şekilde bir karar veremeyeceği hatırla tutulmalıdır. Anayasa hükümlerinin yorumlama tekeli Anayasa Mahkemesinde olmamakla birlikte bu konuda nihai ve bağlayıcı karar verme yetkisi Anayasa Mahkemesine aittir. Anayasa Mahkemesinin somut bir başvuruda Anayasa hükümleri çerçevesinde değerlendirme yaparak ihlal sonucuna ulaşması hâlinde ihlal kararının gereğini yerine getirmekle yükümlü olan derece mahkemeleri, Anayasa Mahkemesi kararının bağlayıcılığını sorgulayamayacağı gibi bununla çelişecek bir karar da veremez.

59. Somut olayda Anayasa Mahkemesi mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığını anayasal bir ilke olan hukuk devleti ışığında değerlendirmiş ve işlem tarihinden sonra yürürlüğe giren yükümlülük yükleyici kanunun olaya uygulanmasının müdahaleyi kanuni temelden yoksun bıraktığı sonucuna ulaşmıştır. Görevi söz konusu müdahalenin başkaca bir kanuni temelini bulunup bulunmadığını irdelemekten ibaret olan İş Mahkemesinin Yargıtay kararlarına atıfla Anayasa Mahkemesinin ulaştığı sonucu çürütmeye çalışması oldukça şaşırtıcı bulunmuştur. İş Mahkemesinin bu çabasının Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ilkesiyle bağdaşmadığı açıktır (bu konudaki detaylı açıklamalar için bkz. *Kadıri Enis Berberoğlu (3)*, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 82-100).

60. Gelgelelim Anayasa Mahkemesi kararına uyulup uyulmadığının tespiti için yargılamanın bütünlüğüne bakılması gerekir. İş Mahkemesi kanuni dayanak olarak esas itibarıyla 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesini göstermiş ise de kararında 5510 sayılı Kanun'un uygulanamayacağını kabul edilmesi hâlinde dahi idari işlem tarihinde yürürlükte bulunan 506 sayılı Kanun'un 121. maddesi kapsamında davalıdan yaşlılık aylıklarının iadesinin istenmesinin mümkün olduğunu belirtmiştir. Öte yandan Bölge Adliye Mahkemesi kararında yaşlılık aylığının iadesinin istenmesinin yasal dayanağının 506 sayılı Kanun'un 121. maddesi olduğu açıkça ifade edilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesine göre yersiz ödemelerin geri alınması 506 sayılı Kanun'un 121. maddesinde düzenlenmiş olup başvurucudan bu hükme dayanılarak yaşlılık aylıklarını geri ödenmesinin talep edilmesinde hukuka aykırılık bulunmamaktadır. Aynı Kanun'un 84. maddesindeki "*Şu kadar ki, daha önce sağlanan yardımlara ait giderler ilgililerden geri alınmaz.*" düzenlemesi ise yalnızca iyi niyetli sigortalıları kapsamaktadır. Avukatlık mesleğinin icra eden ve çifte sigortalılığın hukukten mümkün bulunmadığını bilebilecek durumda olan başvurucunun iyi niyetli olarak kabulü mümkün değildir. Bu nedenle de başvurucunun 506 sayılı Kanun'un 84. maddesinin son cümlesinden yararlanması olanaksızdır.

61. 506 sayılı Kanun'un idari işlemin tesis edildiği tarihte yürürlükte bulunan 121. maddesinin ikinci fıkrasında; yanlış ve yersiz ödendiği anlaşılan her türlü gelir, aylık ve

sigorta yardımlarının 84. maddenin son fıkrası saklı kalmak kaydıyla geri alınacağı hükme bağlanmıştır. Aynı Kanun'un olay tarihinde yürürlükte bulunan 84. maddesinin birinci fıkrasında yanlış ve yersiz olarak alınmış olduğu anlaşılan primlerin geri verileceği, son fıkrasında ise primleri geri verilene hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından yapılmakta olan yardımlar ile verilmekte olan ödenek ve aylıkların -ilgililerin bu sebeple gerekli yardım, tahsis ve ödeme şartlarını yitirmiş olmaları hâlinde- durdurulacağı belirtilmiştir. Anılan fıkranın son cümlesinde ise daha önce sağlanan yardımlara ait giderlerin ilgililerden geri alınmayacağı kurala bağlanmıştır.

62. Başvurucu 506 sayılı Kanun'un mülga 84. maddesinin son fıkrasının son cümlesinin ödenmiş bulunan yaşlılık aylıklarının iadesine engel teşkil ettiği görüşündedir. Belirtilen fıkrada geri alınması yasaklanan ödemenin yardımlardan ibaret olduğu, ödenek ve aylıkların burada sayılmadığı görülmektedir. Anılan cümlelerin lafzına bakıldığında geri alınamayacağı ifade edilen ödemeler arasında aylıkların bulunmadığı gözle çarpıkmaktadır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin hukuk kurallarını ilk elden yorumlama görevinin bulunmadığı bir kez daha hatırlanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin görevi derece mahkemelerince yapılan yorumların keyfi olup olmadığını denetlemekten ibarettir. Bölge Adliye Mahkemesi 506 sayılı Kanun'un mülga 84. maddesinin son fıkrasının son cümlesinin sadece iyi niyetli sigortalıları kapsadığı görüşündedir. Bölge Adliye Mahkemesinin bu yorumunun keyfilik veya bariz takdir hatası içermediği değerlendirilmiştir.

63. Dolayısıyla başvurucudan yaşlılık aylıklarını geri ödemesinin istenmesinin yasal dayanağının bulunduğu Bölge Adliye Mahkemesince gösterilebildiği ve Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına uyulmamasının söz konusu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

(2) Meşru Amaç

64. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlandırılmayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (*Nusrat Külâh*, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; *Yunis Ağlar*, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

65. Sosyal güvenlik sisteminin korunması ve devamlılığının sağlanmasına yönelik olarak fazladan yapılan ödemelerin borç çıkarılarak ödenmesi isteğinin sınırlı kamusal kaynakların doğru şekilde harcanmasını gözeten meşru bir amacının bulunduğu açıktır (*Musa Baylan* [GK], B. No: 2016/4384, 12/12/2019, § 63).

(3) Ölçülelilik

(a) Genel İlkeler

66. Ölçülelilik ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını,

orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2012/149, K.2013/63, 22/5/2013; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2015/43, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; *Mehmet Akdoğan ve diğerleri*, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

67. Hukuka aykırı ödemelerin tahsiline ilişkin uyumsuzluklarda mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçünlülüğünün değerlendirilebilmesi için başvurucuya kanuna aykırı olarak ödeme yapılması biçiminde ortaya çıkan sonuca tarafların katkı derecelerine de bakılması gerekmektedir. Bu bağlamda tarafların yasal yükümlülüklerinin neler olduğu, bunların yerine getirilmesinde ihmal gösterilip gösterilmediği ve ihmalin varlığının tespiti hâlinde bunun hukuka aykırı sonucun doğmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı da gözönünde tutulmalıdır (*Uğur Ziyaretli*, B. No: 2014/5724, 15/2/2017, § 65).

68. Öte yandan idarenin iyi yönetim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü bulunmaktadır. İyi yönetim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir konu söz konusu olduğunda kamu otoritelerinin uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (*Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım*, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 68).

69. İdarenin hatalı işleminden kaynaklanan mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığının tespitinde idarenin hatalı işlemi karşısındaki tutumunun yanında işlemin fark edilmesinde geçen süre, hatalı işlem nedeniyle ödenen paranın tahsil edilmesindeki yöntem, alacağı kanuni faiz uygulanması gibi yaptırımların öngörülüp görülmüdüğü önem arz etmektedir (*Tevfik Baltacı*, B. No: 2013/8074, 9/3/2016, § 71).

70. Sosyal adaletin gereği olarak idarenin tesis ettiği hatalı işlemi somut olayın koşullarına göre geri alabileceği veya belli durumlarda kaldırabileceği hususunda kuşku yoktur. Bu tespit hatalı idari işleminden kaynaklanan sosyal güvenlik ödemeleri için de geçerlidir. Aksi durum, kişilerin sehipsiz zenginleşmesine yol açabileceği gibi sosyal güvenlik fonlarına katkıda buldukları hâlde kanunlardaki koşulları sağlamadıkları gerekçesiyle ödemelerden mahrum kalan kimseler yönünden adil olmayan sonuçlar doğurabilir. Bu durum, sınırlı kamu kaynaklarının uygun olmayan yöntemlerle dağıtımına cevaz verilmesi anlamına gelebileceğinden kamu yararı ile örtüşmez (*Tevfik Baltacı*, § 74).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

71. Anayasa Mahkemesinin başvurucuya ödenen aylıkların iadesinin kanuni dayanağının ortaya konulmadığı gerekçesiyle *Sedat Haspolat* kararında verdiği ihlalin yeniden yargılama sürecinde Bölge Adliye Mahkemesince erişilebilir, belirli ve öngörülebilir bir kanuni dayanak gösterilmek suretiyle giderildiği yukarıda saptanmıştır (bkz. §§ 53-63). Dolayısıyla bu başlıkta müdahalenin ölçülü olup olmadığıyla sınırlı olarak inceleme yapılacaktır.

72. Somut olayda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışılmayı gerektirecek bir yön bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken, müdahalenin orantılı olup olmadığıdır. Bu itibarla, uygulanan tedbirle başvuruculara aşırı ve orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

73. Başvurucu, Emekli Sandığı yanında topluluk sigortasına tabi olmuş ve 1/1/1980 ile 29/5/2001 tarihleri arasında avukatlık hizmetlerinden dolayı topluluk sigortasına toplam 7.608 iş günü karşılığı prim ödemiştir. Başvurucu, öğretmenlikten 15/9/1994 tarihinde emekli olmuş ve bu tarihten itibaren Emekli Sandığı tarafından başvurucuya emeklilik aylığı bağlanmıştır. SGK tarafından başvurucuya 506 sayılı Kanun'un 86. maddesi uyarınca 1/8/2002 tarihinden itibaren topluluk sigortası kapsamında yaşlılık aylığı ödenmeye başlanmıştır. Emekli Sandığı ile yapılan yazışmalar sonucunda başvurucunun 1/1/1967-1/7/1967 ve 1/1/1970-15/9/1994 tarihleri arasında Emekli Sandığına tabi hizmetlerinin olduğu, 15/9/1994 tarihinden itibaren de kendisine Emekli Sandığı tarafından emeklilik aylığı bağlandığı anlaşılmıştır. İl Müdürlüğü tarafından 31/3/2008 tarihli işlemle başvurucunun aynı zamanda Emekli Sandığından da yararlandığı gerekçesiyle topluluk sigortası kapsamındaki yaşlılık aylığı ödemeleri durdurulmuştur. Aynı işlemde 1/8/2002 ile 21/4/2008 tarihleri arasında ödenen toplam 33.096,12 TL yaşlılık aylığının 1/1/1980 ile 29/5/2001 tarihleri arasında ödenen primler mahsup edildikten sonra kalan kısmının tahsilinin sağlanması için gereken işlemlerin yapılması talep edilmiştir. İl Müdürlüğünün 31/3/2008 tarihli başka bir yazısıyla başvurucudan -33.096,12 TL borcu ödemek üzere- en kısa zamanda İl Müdürlüğüne müracaatı istenmiştir.

74. 1136 sayılı Kanun'un mülga 188. maddesinin birinci fıkrasında emekliliğe tabi bir görevde çalışmakta olanların, Emekli Sandığından emeklilik veya malullük aylığı almakta olanların 186. madde uyarınca topluluk sigortasına giremeyecekleri hükme bağlanmıştır. Buna göre başvurucunun Emekli Sandığına tabi olması sebebiyle topluluk sigortasına giremeyeceği açıktır. Kanunu bilmemek mazeret sayılamayacağından başvurucudan Emekli Sandığına yanında topluluk sigortasına da tabi olmasının kanuna aykırı olduğunu bilmesi beklenmektedir. Üstelik derece mahkemelerince de işaret edildiği üzere başvurucunun profesyonel bir hukukçu olması sebebiyle daha bilinçli hareket etmesi gerekir. Söz konusu düzenlemeye karşı başvurucunun topluluk sigortasına girmesi ve hiçbir uyarıda bulunmaksızın yaşlılık aylığı ödemelerini kabul etmesi iyi niyetli bireyden beklenecek bir davranış değildir. Dolayısıyla başvurucunun kusurlu olduğu hususunda derece mahkemelerince ulaşılan kanaatin keyfi ve temelsiz olmadığı değerlendirilmiştir.

75. Bununla birlikte başvurucunun herhangi bir hilesinin bulunduğu ileri sürülmemiştir. Başvurucunun fiili, yaşlılık aylığı bağlanması şeklinde mevzuata göre uygun görülmesi hukuken mümkün olmayan ve bu nedenle de idarece reddedilmesi gereken bir talepte bulunmaktan ibarettir. Kamu makamlarından hukuka uygun olmayan talepte bulunması bu talebin karşılanması sebebiyle doğan zararlı sonucun tüm sorumluluğunun -hilesi veya yanılması söz konusu olmadıkça- tek başına başvurucuya yükletilmesini haklı kılmamaktadır. Zira başvurucunun talepte bulunması kendiliğinden sonuç doğurmamakta, talebin hüküm ifade edebilmesi için idarenin bunu uygun bularak talep doğrultusunda idari işlem tesis etmesi gerekmektedir. Karşılanması hukuken mümkün olmayan talepleri reddetmek idarenin kanuni yükümlülüğüdür. Bu tür talepleri kabul eden idarenin kusursuz olduğu söylenemeyecektir. Bu bağlamda başvurucunun iki sigorta sistemine aynı anda prim ödediği kamu otoritelerinin bilgisi dâhilindedir. Kamu otoritelerinin iyi yönetim ilkesi uyarınca başvurucunun iki sigortaya aynı anda katılmasını engellemek için gereken tedbirleri alma yükümlülüğü bulunmaktadır. Ancak kamu otoritelerinin bu yükümlülüğünün ifası hususunda gerekli özeni göstermediği görülmüştür.

76. Görüldüğü üzere başvurucunun kusurlu davranışının yanında idarenin de gerek işleyişindeki aksaklıklardan gerekse ihmalkâr tutumundan kaynaklanan kusurunun olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden sonucun ortaya çıkmasında

idarenin hatalı davranışının etkisi bulunduğu söylenebilir. Derece mahkemelerinin idarenin kusurunu yeterince hesaba katmadığı görülmüştür.

77. Başvurucuya ödenen aylıklı aylığın yersiz olduğunun tespit edilmesinde geçen 5 yıl 8 aylık süre oldukça uzundur. Bu süre boyunca başvurucuya ödenmesine devam edilen aylıklı aylığın kesilmesini sağlamak amacıyla ilgili kurumlar arasında herhangi bir iletişimin kurulmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca başvurucunun durumunu tespit etmek için derin bir araştırmaya ihtiyaç duyulmayacağı açıktır. Bu durum, idari işlev gören ayrı hukuksal statülere bağlı değişik kurum ve kuruluşların bir bütün oluşturduğunu ifade eden idarenin bütünlüğü ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

78. İdarece hatalı olarak ödendiği tespit edilen anapara tutarının iadesinin talep edilebileceği hususunda kuşku bulunmamaktadır. Aksi durumun yukarıda belirtildiği üzere (bkz. § 70) başvurucunun sebepsiz zenginleşmesine yol açabileceği ve sosyal adaletle bağdaşmayacağı açıktır. Buna karşın alacağın başvurucudan tahsilindeki yöntem önem arz etmektedir. Anayasa Mahkemesi daha önce aynı konuda verdiği *Tevfik Baltacı ve Uğur Ziyaretli kararlarında*, başvurucuların anaparanın yanında faiz ödemekle de yükümlü kılınmış olmalarının kusurlu davranışıyla orantısız bir külfet yüklenmeleri sonucunu doğurduğunu belirterek müdahalenin ölçülü olmadığı kanaatine ulaşmıştır (*Tevfik Baltacı*, § 79; *Uğur Ziyaretli*, § 76).

79. *Fatma Ülker Akkaya* (B. No: 2014/18979, 22/2/2018) kararında ise başvurucudan iadesi istenen tutar faiz içermediği hâlde tahsil yöntemi dikkate alınarak mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Söz konusu karara konu olayda iadesi istenen anaparanın üç ay içinde ödenmesi istenmiş ve üç ay içinde ödeme yapılmaması hâlinde üçüncü ayın dolduğu tarihten itibaren hesaplanacak kanuni faizle birlikte emekli aylığından her ay 1/4 oranında kesinti yapılmak suretiyle borcun tahsil edilmeye başlanacağı başvurucuya ihtar edilmiştir. Anayasa Mahkemesi idarenin hatalı intibak işlemi sebebiyle sekiz yıllık sürede ve aylık olarak başvurucuya yersiz ödenen tutarların toplu bir şekilde üç ay içinde iadesinin istenmesinin -hiçbir kusurunun bulunmadığı da gözetildiğinde- başvurucuya aşırı bir külfet yüklediği sonucuna ulaşmıştır. Kararda, emekli aylığının sosyal bir ödeme olduğu hususu da dikkate alındığında yersiz yapılan ödemelerin iade edilebilmesi için başvurucunun ekonomik anlamda dara düşmesini önleyecek şekilde bir takvime bağlanmasının kamu yararı ile bireysel yarar arasında denge kurulması bakımından gerekli olduğu vurgulanmıştır. Anılan olayda idare tarafından emekli aylığından her ay 1/4 oranında kesinti yapılmak suretiyle tahsil seçeneği de başvurucuya sunulmasına rağmen üç ay içinde toptan ödemenin alternatifli olarak sunulan bu seçeneğin tercih edilmesi durumunda ayrıca faiz de tahsil edilmesinin öngörülmesinin başvurucunun menfaatleri ile kamu yararı arasındaki dengeyi bozduğu kararda belirtilmiştir (*Fatma Ülker Akkaya*, §§ 58, 59).

80. Somut olayda başvurucudan iadesi istenen tutar 33.096,12 TL olarak tespit edilmiştir. Aleyhine başlatılan icra takibinde başvurucudan 1.060,85 TL faiz de talep edilmiştir. Başvurucu faiz tutarının sonradan arttığını iddia etmektedir. Bu faizin borcun tahakkuk tarihinden önceki dönemdeki gecikmeye mi yoksa tahakkuk tarihinden sonraki gecikmeye mi ilişkin olduğu dosyadan anlaşulamamakla birlikte iade sürecinin başvurucunun sosyal ve ekonomik durumuna uygun bir ödeme planı dâhilinde yapılandırıldığı gösterilebilmiş değildir. İdarenin de kusurlu olduğu gözetildiğinde 1946 doğumlu olan ve ödeme gücüyle ilgili bir değerlendirme yapıldığı gösterilemeyen başvurucunun anılan tutarı bir kerede ödemekle yükümlü kılınması veya taksitler hâlinde ödenmesi seçeceğinin sunulması hâlinde faiz tahakkuk ettirilmesi başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan

müdahaleyi orantısız kılacaktır. Olayda idarenin faiz tahakkuk ettirmiş olması ve haciz işlemlerine başlanması borcum tahsilinin başvuru durumuna uygun ve ekonomik manada dara düşmesini önleyecek bir ödeme planına bağlanmadığını göstermektedir.

81. Sonuç olarak mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle hedeflenen kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanması arasında adil dengenin kurulamadığı ve borcum tahsil yönteminin başvurucuya aşırı bir külfet yüklediği, bu nedenle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçünlü olmadığı kanaatine varılmıştır.

82. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

83. Başvurucu, İstinaf Mahkemesinin kesin olarak karar vermesi nedeniyle temyize erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştü; ayrıca istinaf kanun yolunda duruşma yapılmaması nedeniyle savunma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu son olarak davasının sürüncemede bırakılması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini belirtmiştir.

84. Anayasa Mahkemesi ancak temellendirilebilmiş bir bireysel başvuruyu inceler. Başvurucunun şikâyetlerini hem maddi hem hukuki olarak temellendirme zorunluluğu bulunmaktadır. Maddi dayanaklar yönünden başvuru yükümlülüğü şikâyetlerine konu temel olay ve olguları açıklamak, bunlara ilişkin delilleri Anayasa Mahkemesine sunmak, hukuki dayanak yönünden yükümlülüğü ise bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini özü itibarıyla açıklamaktır (*Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi* [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19).

85. Bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesi, kamu gücü eylem ve işlemleri ile mahkeme kararlarının Anayasa'ya uygunluğunun ve müdahale gerekçelerinin denetimini *kendiliğinden* yapmaz. Bu sebeple başvuru durumunun esasını ve bu kapsamda kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için öncelikle *kendisinin ihlal iddialarını gerekçelendirmesi*, buna ilişkin *olay ve olguları açıklaması* ve *delillerini sunması* zorunludur (*Cemal Günsel* [GK], B. No: 2016/12900, 12/1/2021, § 24).

86. Başvurucu, salt İstinaf Mahkemesinin kesin olarak karar vermesinin temyize erişim hakkını ihlal ettiğini belirtmekle yetinmiş; İstinaf Mahkemesi kararının neden temyize tabi olduğu görüşüyle ilgili olarak hiçbir *açıklama yapmamış*, bu görüşünün yasal dayanaklarını göstermemiştir. Öte yandan başvuru, istinaf kanun yolunda duruşma talep ettiğine dair bir bilgi ve belgeyi Anayasa Mahkemesine ibraz etmemiştir. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin şikâyet yönünden ise başvuru ihlal kararı ile sonuçlanan bireysel başvurudan önceki sürecin mi yoksa bireysel başvuru sonrası sürecin mi uzamasından yakındığı anlaşılmamaktadır. Bu nedenle başvuru bu şikâyetlerini temellendiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

87. Açıklanan gerekçelerle diğer ihlal iddialarının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Ybütünden

88. 30/11/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurusunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

89. Başvurucu ihlalin tespit edilmesini, aracına ve taşınmazına haciz uygulanmış olması sebebiyle uğradığını ileri sürdüğü zarar karşılığında 100.000 TL manevî, 200.000 TL manevî olmak üzere toplam 300.000 TL tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucu, aracına haciz uygulanması sebebiyle avukatlık işlerini yürütmek için bir yıl boyunca araç kiraladığını ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca taşınmazına uygulanan haciz sebebiyle taşınmazı kiraya veremediğini ve satamadığını, bu durumun maddi ve manevî zarara yol açtığını belirtmiştir.

90. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan (İGK), B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aliğül Alkaya ve diğerleri (2)*).

91. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevî zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan, §§ 55, 57*).

92. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin

varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (*Mehmet Doğan*, §§ 58, 59; *Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), §§ 57-59, 66, 67).

93. İncelenen başvuruda, borcun tahsilinin başvuruçunun durumuna uygun bir ödeme planına bağlanmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte derece mahkemeleri de ihlali giderememiştir.

94. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 8. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

95. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruçunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruçunun taşınmazına haciz uygulanması sebebiyle araç kiralamak zorunda olduğunu ileri sürmüştü ise de buna dair belge ibraz etmemiştir. Öte yandan başvuruçunun taşınmazına haciz uygulaması sebebiyle taşınmazını kiraya veremediği ve satamadığı iddiaları da oldukça soyut nitelikte bulunmuştur. Bu sebeple başvuruçunun maddi zararını ispatlayamadığı sonucuna ulaşılmıştır. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat talebinin de reddine karar verilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

96. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruçuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 8. İş Mahkemesine (E.2017/410, K.2017/659) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruçunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/6/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
İrfan FİDAN